

האליזר

עלון לשבת קודש

בס"ד

לע"נ יוסף בן אליה וחממה ז"ל לבית גיאת

לע"נ משה בן זילפה ואליאס ז"ל לבית חיימי

י"א ניסן תשע"ז 1163 (שנה כב')

נושא השבוע: ערב פסח

החפסרה: וערבה (מלאכי ג)

פרשת צו - שבת הגדול

"מצות תאכל במקום קדוש" (ו, ט)

על המצות של פסח להיאכל במקום קדוש, היינו בפה קדוש, יש לאכול אותם בפה נקי מדיבורים אסורים ובטלים. וכן "פסח" הוא פה-סח, שצריך בליל הסדר לשוח בדברי תורה ואמונה ולא ח"ו בדברי לשון הרע שכידוע כל המשפחה מתכנסת לליל הסדר וצריך לנצלו כיאור.

שבת הגדול מהי?

השבת שלפני חג הפסח נקראת שבת הגדול, ומתקבצים בבית הכנסת כדי לשמוע בהלכות הפסח מפי הרב שהוא "גדול" בתורה, ונוהגים לברך בשבת זו "שבת הגדול שלום" ועונה חברו "שבת הגדול מבורך".

השקפת היהדות

כיצד משרישים אמונה בלב הילדים הרכים?

הרה"ג יצחק אביעד תיאר כיצד התנהל ליל הסדר בבית מרן בשנת תשע"ב:

כאשר מרן הרב עובדיה יוסף זצוק"ל קרא את ההגדה, הוא היה מראה בעצמו ובידיו כאילו נוכח שם, יוצא ממצרים, נמצא במדבר, במתן תורה...

כשהגיע ל"כמה מעלות טובות למקום עלינו" הראה בידיו כיצד נקדע היס לשניים, שהגיע ל"שיקע צרנו בתוכנו" - שיקע איזה דבר במים, וב"אילו האכילנו את המן" - הראה עצמו כאוכל מן. השיא היה כשאמר "נתן לנו את התורה" - הוא הרים ידיו כלפי מעלה בשמחה עצומה עם ההגדה בידיו ואמר: "אהה, נתן לנו את התורה הקדושה". גם לאחר סיום עריכת שולחן הסדר, מידי שנה בשנה היה אוסף את הנכדים הצעירים ומכניס בהם אהבת ה' ויראתו בהמחישו להם את ניסי הקב"ה במצרים, איך הבדיל ה' בין ישראל למצרים "ושם פדות בין עמי ובין עמך", כדי להשריש את האמונה בליבם.

עלינו ההורים לדעת כי הרוחניות של ילדנו תלויה הרבה בנו ומכאן כל עתידו היהודי של עם ישראל. חג הפסח קרב ובא ועמו הלילה הגדול "ליל הסדר" - עלינו כהורים להעביר אותו עם ילדנו בצורה חזונית, לתאר להם את ניסי ה' עימנו ולהמחיש להם ככל הניתן את המכות שריכזה ה' את המצרים, לדוג - במכת ערוב לתאר להם בדרמטיות ולהביא להם דמויות של חיות מפלסטיק, כמו"כ יש הגדות עם תמונות צבעוניות מרהיבות הממחישות וכו'. כל אחד כפי דמיונו היצירתי, את ניסי יציאת מצרים וקריעת ים סוף והיותנו לעם השם, העם הנבחר, את גדלות ה' והיותו לאבינו מלכנו... וככל שנמחיש זאת בדרמטיות ניטע ונפנים את האמונה בליבם יותר וכשיגדלו יעבירו גם לבניהם ובנותיהם בבחינת "דור לדור יביע אומר".

זהירויות ותזכורות ליום שני ערב פסח!

4:59 (עלות השחר) - תחילת תענית בכורות, ומי שהוא בכור [או אב עבד בנו הקטן הבכור] אינו יכול לשותות לפני התפילה שהרי הוא בתענית עד שישתתף בסיום [ובסיום יאכל כזית מזונות או פירות].

הזמנים ע"פ לוח "אור החיים" * לא לעיין בזמן התפילה * שעון קיץ * סוף זמן ק"ש 8:48-5:53

כניסת שבת: 6:45 יציאת שבת: 7:37 יציאת שבת: 8:24

ברכת שהחיינו שבקידוש (ולקרי"ה עמ' תמה ס"ג) [אם שכח לברך "שהחיינו" ונזכר קודם שברך ברכת "אשר גואלנו" שבסוף ההגדה יברך "שהחיינו" אז, ואם נזכר לאחר שסיים ברכה זו לא יברך יותר "שהחיינו" (חז"ע פסח עמ' כז כ"קס"א)]. יש נוהגים לאכול אחרי הקידוש את "הביצה" (ויברך "בורא נפשות" אם אוכל שיעור 27 ג"ר) (חז"ע פסח לג"ע יוסף ח"כ עמ' לא) [אך ישאירו ביצה אחת בקערה כיוון שיש סוד בשלמות הקערה עד "שולחן ערוך" (נב"א ש"א פ' זו סי' לב). ויש נוהגים לאכול ב"שולחן ערוך" (בסעודה) (ענין בהרמ"א סי' תעו ס"ב משנ"ב ס"ק ג, תורת מועדים לגר"ד יוסף "שולחן ערוך" ס"ג, נטע גביאל פסח ח"ז פ"ה ס"א) כשאוכלו יאמר "זכור לקרבן חגיגה" (ש"ע סי' תעג ס"ד, חז"ע ס"ס).

ורחץ - יטול ידיו בברכה ולכתחילה טוב לכוון שהנטילה הזו לא תפטור את חיוב הנטילה לסעודה (ש"ע סי' תעג). טוב לא לדבר מהנטילה ועד אכילת הכרפס (חז"ע עמ' לב).

כרפס - יקח פחות מ-18 גר' ויטבלנו במי מלח או לימון ויקפיד שיהיה רוב מים [כדי שיהיה להם דין של טיבול במשקה]. בשעה שמברך על הכרפס יכוון בברכה "בורא פרי האדמה" גם על המרור שאוכל אח"כ (משנ"ב ס"ס ס"ק נה). עדיף שבעל הבית יברך ויוציא את כולם יד"ח.

מגיז - בקריאה יתכוין לקיים מצוות עשה מן התורה של סיפור יציאת מצרים, יש להקפיד שגם הנושם תאמרנה לכל הפחות את הקטעים: "פסח, מצה ומרור" (ס"ס ס"ק א, חז"ע ס"ס).

רחצה - יטול ידיו בברכה כדין נטילת ידים לפת ויכוין קודם אכילתו לצאת יד"ח אכילת מצה. **מוציא מצה** - בוצע מהשלמה העליונה ומן החתוכה שמתחתיו, מכל אחד כזית ויאכל שני הכזיות ביחד, ובדיעבד אם אכל כזית אחד יוצא, ובמקום קצת צער אף לכתחילה מספיק כזית אחד. וכן אם בני ביתו מרובים ואין מספיק לחלק לכל אחד מהם שני כזיות ממצות הסדר יכול לתת להם ממצה שמורה אחרת שמחוץ לשולחן ואז די בכזית לכל אחד ואין הכרח לתת לכל אחד מהם שני כזיות מן המצות השמורות שמחוץ לשולחן (עמ' סה, סה).

מרור - יש לכוון בברכה "על אכילת מרור" גם את המרור שבכורך (ולא יברך "האדמה"). זמן אכילת מצה ומרור בברכה עד חצות לילה ואם התעכב עד אחר חצות יאכלם בלי ברכה "מרור" [אבל "האדמה" יברך] וברכה "מצה" לא יברך [אבל "המוציא" יברך] (חז"ע עמ' פא, משנ"ב ס"ק ו').

שולחן ערוך - לא ימלא כרסו בסעודה כדי שיאכל לאחריה את האפיקומן בתאבון (תורת מועדים עמ' קכ). אסור לאכול בלילה את הזרוע שצלו לקערת הסדר [אבל למחרת ביום מותר].

צפון - יזהר לאכול את האפיקומן קודם חצות לילה 12:42 (ש"ע סי' תעג ס"א), ובדיעבד יוצא יד"ח גם לאחר חצות (חז"ע עמ' קט). וכשאוכלו יאמר: "זכור לקרבן פסח הנאכל על השובע" (כה"ס ס"א).

☒ אם שכח לאכול אפיקומן ונטל מים אחרונים אם נזכר:

- * קודם ברכת המזון [אף אם אמר "הב לן ונברך"] יאכלנו בלא ברכה ואח"כ יברך ברכת המזון.
- * אחר ברכת המזון - יטול ידיו (בברכה אם אוכל כביצה [50 גר'] (הליטת פולס ס"א)) ויברך המוציא ויאכל האפיקומן ויברך בהרמ"א על כוס שלישית ויברך בורא פרי הגפן וישתה.
- * אחר כוס שלישית - אם אכל בסעודה ממצות שמורות אינו צריך לחזור. ואם לא, יטול ידיו (בברכה אם אוכל כביצה) ויאכל האפיקומן ויברך בהרמ"א, אך לא יחזור וישתה כוס שלישית אלא ימשיך באמירת ההלל (חז"ע עמ' קי).

בד - בברכת המזון לא יסב (ולקרי"ה עמ' תט), אחרי ברכת המזון אסור לדבר עד סיום שתיית כוס שלישית של ברכת המזון (ש"ע סי' קפג סעי' ו' משנ"ב ס"ק כא).

הלל - יש להיזהר לסיים את ההלל ושתיית כוס רביעית לפני חצות ואם נתאחר עד אחר חצות אעפ"כ יחתמו בברכה "ההלל" בשם ובמלכות (כה"ס סי' תעג ס"ק יד, חז"ע קכב).

אין להפסיק בדיבור מתחילת ההלל עד סיום שתיית כוס רביעית ויש להקפיד לשותות רביעית שלמה כדי שיוכל לברך ברכה אחרונה (נב"א פס"ז ס"ז ס"ט) ומי שלא הצליח/ה לשותות רביעית יבקש ממי ששתה רביעית שיוציאו בברכה אחרונה (משנ"ב סי' תע"ב ס"ק ל).

שיעור לגברים באשדוד באור החיים הקדוש כל יום חמישי מ- 11:30-10:30 בבוקר
מפי הרב אליהו כהן "בעל מעדני מלך" בבי"כ החיד"א רח' יצחק הנשיא 22 אזור ג'.

הילולת הצדיק "בבא מאיר" זצוק"ל ביום חמישי י"ז בניסן בבית הרב רח' יוספטל 4/6
אזור ב' אשדוד ב- 1:00 אידרא זוטא ותהילים, ב- 5:30 מנחה ואח"כ סעודה.

להעיר ולעורר: ימי הנקיון המפרכים כמעט מאחורינו אך עלינו לא לשכוח את העיקר שהוא "ליל הסדר" שבשבילו טרחנו עד כה. אם נגיע אליו כשאנו עייפים ורדומים הפסדנו את העיקר לכן **חובה** שכל בני הבית כולל הבעל, האשה והילדים ישנו בצהרי ערב פסח ויאזרו כח לערב הגדול

להעיר ולעורר: ימי חול המועד באים עלינו למובה ויש פעולות שאסור לעשותם בחול המועד לכן נקדים לעשותם כעת: כתספורת וגילוח, תשלום חשבונות, כיבוס וכו'.

אכילת מצה: אסור לאכול מצה בערב פסח [כדי שיהיה היכר לאכילתה בליל הסדר שהיא לשם מצוה] (ש"ע סעי' תע"א ס"ב בהגמ"א, כה"ח ס"ח ט) אבל בליל יד בניסן (יום ראשון בלילה) מצד הדין מותר (כה"ח ס"ק כב, חז"ע עמ' ג) ויש מחמירים אף בלילה (כה"ח ט ס"ז). וקטן שאינו מבין את סיפור יציאת מצרים מותר להאכילו מצה בערב פסח (בהגמ"א).

10:04 (בבוקר) סוף זמן אכילת חמץ – בזמן זה אסור לאכול חמץ עד מוצאי החג האחרון [ובאסור אכילת חמץ נכללים אפילו תינוקות בני יומם].

* עד שעה זו יש לצמצח שיניים, וכן מי שיש לו שיניים תותבות נקם וירחצם היטב.
* לאחר זמן זה יש לאסוף את פתיית החמץ מבדיקת החמץ, ולא לשכוח לנקות את השקית שבתוך שואב האבק מחמץ. * לאחסן את כלי החמץ שנותרו בארונות המתאימים.

11:22 סוף זמן שריפת חמץ – [ובזמן הפסד גדול הזמן הינו 11:40 (חז"ע פסח עמ' נט)] וראוי לא לחכות לרגע האחרון, וטוב לקחת את הלולב והערבות לשריפת חמץ. את החמץ יפרוס כדי שתשלוט בו האש היטב, ואם אינו יכול לשרוף יפורר ויטיל לים או יפוררנו וישפוך עליו חומר ניקוי עד שיפסד, ועל כל פנים אין לזרוק את החמץ סתם. אחר הביעור יבטל את החמץ [שמבטלים החמץ כעפר הארץ].

12:42 חצות יום – כל מלאכה שאסור לעשותה בחוה"מ אסור לעשות אחרי חצות [באופנים מסויימים קל יותר מחוה"מ] (חז"ע עמ' קפח) אפילו בחינם, מ"מ ע"י גוי (ש"ע סי' תס"ח) או ע"י פועל ישראל עני שאין לו מה לאכול וזה לצורך המועד או דבר האבד וכדו' מותר לעשותה.
* משעה זו אסור לכבס בגדים [אבל מכונה שהפעילו לפני שעה זו יכולה להמשיך לעבוד עד סיום] אבל ע"י גוי מותר (חז"ע עמ' קל"א).

* אסור להסתפר ולהתגלח, אבל ע"י גוי או ע"י עצמו מותר אם שכח לפני חצות לעשות זאת (ס"ס).
* מותר לגהץ, לצמצח נעלים ולגזוז ציפורנים כבכל חול המועד (חז"ע עמ' קל"ג) ומותר לכתוב לעצמו דרך לימודו בלימוד תורה (ש"ע ס"ב).

* טוב לטבול במקווה אחר חצות יום וכן את הכלים החדשים הטעונים טבילה.
* יכין את החסה והכרפס מסוג "נקי מתולעים".

* יזכור להכין את פרטי הקערה ויכין את ה"כזיתות" (27 גר' וטוב ליקח קצת יותר (חז"ע עמ' ע"ג)) מצה וחסה מראש בשקיות כמספר המסובים [מטעמי נוחות]. [חסה = מס' מסובים $\times 2$, מצה = מס' מסובים $\times 4$ וכיו"ב].

* יכין בקבוקי יין כנדרש ויבדוק שהכוסות לשתיית 4 כוסות מכילות שיעור רביעית [=81 סמ"ק] (חז"ע עמ' ט"ז). ניתן למדוד עם בקבוק תינוק [כשר לפסח].

3:54 שעה עשירית – החל משעה זו אין לאכול יותר מכביצה (50 גר') "מצה עשירה", ופחות מזה מותר רק במקום צורך גדול, מכל מקום מותר לאכול פירות וירקות ושאר תבשילים אף יותר מכביצה ובלבד שלא ימלא כרסו מהם (חז"ע ס"ה).

* יערוך השולחן ומקומות הישיבה לפני שילך לביה"כ על מנת שיקדש מיד כשיבוא לביתו.
6:47 זמן הדלקת נרות וכניסת החג, והנשים מברכות "להדליק נר של יום טוב", וראוי שלא תברכנה "שהחיינו" בהדלקת הנרות (חז"ע עמ' כ"ה).

7:23 צאת הכוכבים – אחרי שעה זו אפשר לקדש בשובו מביה"כ (חז"ע עמ' ל"ז).
* בהגיע הלילה צריכות הנשים לומר "הלל שלם" עם ברכה, לפני תחילת הסדר (חז"ע עמ' ל"ז).

הלכות ליל הסדר

פִּינֵת ההלכה

א. ארבע מצוות חייבים בהם בליל הסדר: אכילת מצה, סיפור יציאת מצרים, אכילת מרור ושתיית ארבע כוסות. (ש"ע סי' תע"ג ס"ה, סי' תע"ג ס"ה, סי' תע"ג ס"ה)

תעב משנ"ב ס"ק מה).

ב. נשים חייבות כאנשים בכל מצוות ופרטי ליל הסדר (ש"ע סי' תע"ג ס"ה) ויש לחנך גם קטנים שהגיעו לחינוך לכך (ש"ע סי' ט"ו) [כזית=27 גר' וטוב קצת יותר (חז"ע עמ' ג)].

ג. את המצות (4 כזיתות) ו-4 כוסות יין צריך לאכול/לשתות בהסבה דוקא, (עין ש"ע סי' תע"ג עמ' ט). ואם לא הסב צריך לחזור לאכול/לשתות בהסבה [בלא ברכה] (ש"ע ס"ז).

- בכורך [הכזית השלישי] אם אכל בלא הסבה וקשה עליו לחזור ולאכול שוב בהסבה פטור, אך המחמיר בכל זאת לאוכלו שוב בהסבה תבוא עליו ברכה (חז"ע פסח עמ' ק"א ס"ב)

- באפיקומן [הכזית הרביעית] אם אכל בלא הסבה יצא בדיעבד אם בוך כבר ברכת המזון, ואם עדיין לא ברך ואין האכילה קשה עליו יחזור ויאכל בהסבה (חז"ע עמ' ק"ה). ונשים שאכלו או שתו בלא הסבה אינן צריכות לחזור בכלל (ס"ס עמ' ו).

ד. אופן ההסבה – שיטה גופו לצד שמאל וישען אבל אם לא נשען [כגון: באויר] (אור לזין ח"ג עמ' קנ"ד) או מיסב לצד אחר לא מועיל (ש"ע ס"ג) ושמאלי שהיטה לימין יצא בדיעבד (משנ"ב ס"ס).

ה. מי שאינו יכול להשתמש בידו הימנית מסיבות רפואיות יסב על צד ימין בלי להישען כדי שיוכל להשתמש בידו השמאלית ובדיעבד שלא הסב יצא ידי חובה (חז"ע פסח עמ' ט).

ו. אכילת מצה: בליל הסדר חייבים לאכול 4 כזיתות מצה [יש מצב שפחות] ב "**המוציא**" – שני כזיתות, ואם מצטער קצת או שהכזית לא ממצת עורך הסדר [ולהלך ב"המוציא מצה" עמ' אחרון] מספיק לכתחילה לאכול כזית אחד. ב"כורך" – כזית אחד. ב"אפיקומן" – כזית אחד, ויש מחמירים לאכול ממנו שני כזיתות [ואז יקח 18 גר' $\times 2$ בלבד]

✓ כל כזית יש לאכול לכתחילה בתוך 4 דקות ובדיעבד בתוך 7.5 דקות (חז"ע סוכות עמ' ק"ב בביאוריס) ולאוכלו לבד ללא תוספות מאכל עימו (אולרות יוסף עמ' ק"ג).

✓ ראוי לאכול ממצת יד שמורה דווקא ולא ממצת מכונה שמורה (כה"ח סי' תנ"ג ס"ק נט, יח"ד ח"א סי' יד), ובשעת הדחק יוצא ידי חובה בכל מצה (ש"ע סי' תנ"ג ס"ד) כשרה לפסח.

✓ מותר לשקול את המצה בליל פסח עצמו (אבל לא במשקל חשמלי) (חז"ע עמ' ע"ג).

ז. שתיית ארבע כוסות: ✓ חייבים לשתות ארבע כוסות בליל הסדר, וכל כוס במקומה כאמור בהגדה, ואם שתה שלא כסדר שנתקן אלא זה אחר זה מיד לא יצא ידי חובה (ש"ע סי' תע"ג ס"ח).

✓ ראוי להזהר שלא לשתות יין בין כוס ראשונה לשניה אלא במקום צורך גדול, ובין כוס שניה לשלישית רשאי לשתות (ש"ע סי' תע"ג ס"ג) ובין כוס שלישית לרביעית לא ישתה יין (סי' תע"ג ס"א).

✓ כשהכוס מכילה רביעית – לכתחילה ישתה כל הכוס ובדיעבד אם שתה רובו יצא. ואם הכוס גדולה יותר לכתחילה ישתה את רוב הכוס [אפילו שהיא יותר מרביעית] ומן הדין די ישתה רביעית (חז"ע פסח עמ' ט"ז ס"כ).

✓ ישתה כל כוס בבת אחת (ס"ס בהגמ"א) ובדיעבד אם שתה לסירוגין בתוך 7.5 דקות יצא (חז"ע עמ' ט"ז).

✓ לפני כל שתיה צריך להדיח את הכוס במים (כה"ח סי' תע"ג ס"ק א), [ואם הכוס נקיה אינו צריך ואעפ"כ טוב בכל זאת להדיחה (חז"ע עמ' ט"ז)] ונוהגים שכל אחד מוזג לחברו [ולקרי"י ח"ה עמ' ע"ג].

✓ מצוה לקחת יין אדום, ובשעת הדחק כשאין לו יין אחר יוצא ידי חובה גם ביין לבן (ש"ע סי' תע"ג ס"א). מי שקשה לו לשתות יין יכול לשתות יין מיץ ענבים (חז"ע עמ' ג).

ח. אכילת מרור: ✓ לוקחים למרור חסה (ש"ע סי' תע"ג ס"ה, כה"ח ס"ק ע"ה-ע"ו). ויש לקנות חסה וכרפס נקיים מתולעים עם השגחה כגון: של חסלט, ואעפ"כ טוב לעיין בהם (חז"ע עמ' ג, לה) מ"מ אם קנה מהשוק ולא בדקם, את הכרפס לא יאכל אלא ירק אחר (חז"ע עמ' לה) ובחסה ישתמש רק בקלח ולא בעלים (חז"ע עמ' לה) (ש"ע סי' תע"ג ס"א).

✓ חייבים לאכול 2 כזיתות מרור, ושיעור כל כזית 27 גר'. **כזית אחד** טובלים כולו בחרוסת ומגערים ואוכלים בלא הסבה. **ואת השני** כורך עם כזית מצה טובל בחרוסת ואוכל (ס"ס).

ט. סיפור יציאת מצרים: ✓ מצות עשה מן התורה על האבא להסביר ולספר לבניו ובנותיו בלילה זה את סיפור יציאת מצרים ואריך בתיאור הניסים והנפלאות שעשה לנו ה' [ולקרי"י ח"ה עמ' ט"ז] זה את סיפור יציאת מצרים בציוד והמבוגרים יתעסקו לעצמם.

✓ מצוה לחלק לילדים מיני מתיקה כדי שלא ישנו ויראו שינוי וישאלו (ש"ע ס"ט).

✓ ראוי שהאב יעיין בפירושים על ההגדה במשך השבוע, כדי שבליל הסדר יתמצא בסדר ההגדה ויוכל להסביר בצורה מקיפה את ההגדה לבני המשפחה (ז. ע.).

י. דין חולה: ✓ מי שהיין מזיקו ויביאו לידי חולי פנימי או יפול למשכב פטור מ-4 כוסות, ויקדש על המצה [ולקרי"י ח"ה עמ' ט"ז] אבל אם רק כואב לו הראש קצת אינו פטור (משנ"ב סי' תע"ג ס"ק לה) מ"מ אם אפשר ישתה יין מיץ ענבים (חז"ע עמ' יד). חולה שלא הסב בשתיה וקשה לו לחזור ולשתות בהסבה עלה לו (חז"ע עמ' קס"א-קס"ב).

✓ זקן או חולה או מי שיש לו כאב שיניים ואינו יכול לאכול את המצה מפאת קשיותה מותר לכתחילה לפוררה לפירורים דקים [ולא לרסקה קמח!] ולאוכלה וכן מותר להשרותה ולרככה במים ולאוכלה והוא שלא נימוחה (חז"ע עמ' קס, ש"ע סי' תס"א ס"ד, משנ"ב ס"ס).

✓ זקן או חולה שקשה עליהם אכילת המצה אפילו שהיא מפוררת, די שיאכל כזית מצה בתחילה ואח"כ כזית מרור, ולכורך יקח חתיכה קטנה של מצה וחתיכה קטנה של מרור ולאחר מכן יאכל כזית אפיקומן (חז"ע עמ' כ"מ).

✓ שיעור כזית לחולה או זקן שקשה להם לאכול את המצה הוא 18 גרם (חז"ע עמ' ע"ג).

נקודות לתשומת לב בסדר ליל פסח

קדש - * בברכת שהחיינו – יכונו כולם על: עצם היר"ט, על המצה, המרור וארבע כוסות, ועל שאר מצוות הלילה (סידור היעני"ץ) אשה שברכה שהחיינו בהדלקת נרות רשאית מן הדין לענות "אמן" בעת